

AZ ÖSSZ-SZÖVETSÉGI TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZET (VINITI) EREDMÉNYEI, • FELADATAI, PERSPEKTÍVÁI

CSERNÜJ, A. I.: Vseszojuznűj insztitut naucsnoj i tehniceszkoj informacii: itogi, zadaci, perszpektivü (Naucsno-tehniceszka informacija, I szer. 11–12. no. 13–26. p.)

A VINITI (Vseszojuznűj insztitut naucsnoj i tehniceszkoj informacii) 1977-ben ünnepelte fennállásának negyedszázados évfordulóját. Az Intézet annak idején a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának felügyelete alatt jött létre. 1955-ben új társfelügyeleti szervet kapott, a Szovjetunió Minisztertanácsának Állami Tudományos és Műszaki Bizottságát.

Az Intézet sokat köszönhet A. N. NESZMEJANOV akadémikusnak, aki az ötvenes években az Akadémia elnöke volt. Az Akadémia égisze alatti születés egyébként szimbolikus jelentőségű: nagy orosz politikusok és tudósok ui. mindenkor arra törekedtek, hogy az ország tudományossága napra készen sajátíthassa el és fejlessze tovább mindazokat az eredményeket, amiket a világ tudományossága produkált.

Az Intézet feladatkörét létrejöttékor a következőkben határozták meg:

1. a tudományos tájékoztatás módszereinek korszerűsítése tudományos kutatások révén;
2. a Referativnűj zszurnal egyre sokasodó sorozatainak szerkesztése és kiadása;
3. bibliográfiai és szemléző információk gondozása és közzététele a legkülönbébb tudományos és műszaki területek hazai és külföldi szakirodalmából;
4. folyóirat-cikkek és tanulmányok fordítása, illetve a fordításokról való másolat-szolgáltatás intézmények és vállalatok megrendelésére.

A VINITI létrejöttétől kezdve igen gyors fejlődést futott be. Már az ötvenes években rengeteg olyan nyugati nyilatkozat lát napvilágot, amelyben vezető politikusok és tudósok az Intézet nagyszerű voltát méltatják.

Jelenleg három egymással koordinált és egymást szervesen feltételező tájékoztatósi kiadványtípus áll az Intézet szolgáltatásának tengelyében:

1. a 104 sorozatban kéthetenként megjelenő Bjulleten' szignal'noj informacii, amely teljességre törekedve közli az új publikációk bibliográfiai leírásait;
2. a Referativnűj zszurnal 26 állandó, két kivétellel havonta megjelenő sorozata (a Vegyészeti és a Biológia kéthetenként jelenik meg), valamint 48 különkiadása, amely referátumokkal tájékoztat az adott tudományterületek legfontosabb publikációiról. 1977-ben a Referativnűj zszurnal különféle sorozataiban 1149 ezer referátum kapott helyet. Az 1953 óta közölt referátumok száma 18,3 millió.

3. az Itogi nauki i tehnikai évi kb. 80 kötete, amely elemző és szintetizáló tájékoztatást nyújt a különféle tudományterületek kiemelkedő szakirodalmáról. 1977-ig bezárólag összesen 809 ilyen összefoglaló kötetet jelentetett meg az Intézet.

Az ötvenes évek közepétől 1973-ig igen jelentős és hasznos szerepet töltek be az Ékszpressz-információ sorozataival azzal, hogy rövidített fordítások formájában közölték a külföldi szakirodalomtermés legérdekesebb darabjait. 1973-ban azonban a Szovjetunió is csatlakozott a szerzői jogi konvencióhoz, ami lehetetlenné tette a szolgáltatás változatlan továbbvitelét. Ujabbán az Ékszpressz-információ interdiszciplináris és komplex témakörökben ad tájékoztatást. 1978-ban 32 sorozatot kíván az Intézet megjelentetni belőle.

Meg kell még említeni a VINITI bibliográfiai, referatív és perforált cédula-szolgáltatását, amelyet számos tájékoztatási intézmény hasznosít. 1964-ben született meg a VINITI első (azóta automatizált) információ-kereső szolgáltatása (A fluor szerves vegyületei).

A VINITI-be a világ 130 országából évente 25 ezer folyóiratcím és 16 ezer monográfia érkezik be 6 különböző nyelven. A referáló-elemző munkát 23 ezer külső szakember végzi. Köztük 87 akadémikus, 1300 doktor és 8700 kandidátus.

A VINITI centralizált intézmény. Ezt a megoldást alapítói – röviden szólva – a Bradford-törvény kedvezőtlen hatásainak kiküszöbölése érdekében, valamint az interdiszciplináris és komplex kutatások előtérbe kerülése miatt tartották a legoptimálisabbnak. A 25 éves fejlődés csak tovább erősítette a megoldás helyességét.

1970-ben hagyták jóvá a VINITI integrált automatizált információrendszerének – az ASZSZISZTENT-nek a kifejlesztését, amely teljeskörű megvalósulása után kielégíti a SDI-szolgáltatások (Selective Dissemination of Information = az információk szelektív szolgáltatása) iránti szükségleteket, előállítja a VINITI valamennyi információ kiadványát, „kérdés-válasz” üzemmódban lehetővé teszi a retrospektív irodalom- és információkeresést. A rendszert átfogó volta, prognosztizálásra való felhasználhatósága és nagyfokú hatékonysága a világon páratlanná teszi.

A rendszer kifejlesztésének első szakasza 1975-ben befejeződött. Jelenleg üzemszerűen működik: 71 szignaletikus sorozatot és 6 sorozat Referatívnyü zsznalt állít elő, a sokféle indexről nem is szólva. Teljesítményét még fokozni kívánják. Kb. 1980-ig marad üzemben, amikor a most tervezés alatt álló második fejlesztési szakasz realizálására sor kerül. A harmadik fejlesztési szakasz megtervezéséhez 1980 után kezdenek hozzá.

Az ASZSZISZTENT mostani első változata Minszk típusú számítógépekkel, nagyrészt Optima típusú szervező automatákkal és Digiset fényszedőgépekkel van felszerelve.

A második változat számítógép-parkja főként ESzR gyártmányokból fog állni.

A VINITI 1977 óta mágnesszalagos adatbázisokat is előállít. Az elsőként kiadott 20 sorozatot a közeljövőben újabbak követik. 1980-ig az adatbázisok nem tartalmaznak még annotációkat és referátumokat.

Nem kevésbé grandiózus a VINITI automatizált mikrográfiai programja sem, amelyet jól jellemez, az a tény, hogy 1977-ben 8 hónap alatt közel 20 ezer folyóiratszámot vettek mikrohordozókra. 1976-ban indult meg – SDI-alapon – a mikromásolatok szolgáltatása. Ezt napjainkban 30 ezer intézmény veszi igénybe.

Külön említésre méltóak a sokkötetes kézikönyv-vállalkozások. (Az anyagok termikus állandói, Az égési termékek termodinamikai és termodinamikai tulajdonságai, A világ tudományos és műszaki irodalma).

A már említett első információ-kereső rendszert három újabb követte (az akadémikusok számára rendelkezésre álló természet- és alkalmazott tudományi kereső rendszer, a távol-keleti tudósokat kiszolgáló kereső rendszer és az informatikai kereső rendszer).

1956-ban kezdett működni az Intézet fordító és fordításnyilvántartó irodája, amelyben 1972-ig több mint 100 ezer szakfordítás gyűlt össze. 1972-ben ez a részleg kivált a VINITI-ből, s most önálló intézményként működik. Időközben az Intézet meghonosította a tudományos és műszaki kéziratok letétbe helyezését. A letétbe helyezett (és a szerzői jog betartásával kezelt, illetve ezzel a feltétellel használható) kéziratok száma 1977 közepén 26,5 ezer volt.

A VINITI megalakulásától kezdve intenzív műhelye a kutatásnak és fejlesztésnek. A korszerű számítógépi, reprográfiai és távközlési technika tájékoztatási területen való meghonosodása sok tekintetben neki, illetve a vele együttműködő kísérleti üzemeknek köszönhető.

Nem titok: az informatika elméleti alapjainak lerakásában jórészt a VINITI vezetői és munkatársai jártak az élen. Legközismertebb elméleti-gyakorlati folyóirata az 1961-ben megindított Naucsno-tehnicsezkaja informacija, amelynek 1967 óta két sorozata van. 1963-ban kapott helyet a Referativnűj zszurnal sorozatai között az Informatika. Ennek 1967 óta angol változata is megjelenik. 1975-ben – a FID-dal együttműködve – indult meg a negyedévenként megjelenő Mezsduarodnűj forum po informacii i dokumentacii c. periodikum. Ezen kívül az Intézet számos egyedi kiadványt és gyűjteményt is közzétesz.

Az ötvenes évek közepén honosodott meg a VINITI-ben a kiegészítő képzés és továbbképzés. Tanfolyamain a KGST-országokból delegált szakemberek is részt vettek. A képzési-továbbképzési tevékenység 1971 folyamán elkülönült a VINITI-től. Azóta az IPKIR (Insztitut povűsenija kvalifikacii informacionnűh rabotnikov – Információs Dolgozók Továbbképző Intézete) gondozza ezt a fontos feladatot.

Az Intézet nagy nemzetközi tekintélyét bizonyítja, hogy szakemberei a nemzetközi tájékoztatási egyesületek és szövetségek munkájában való részvételre sűrűn kapnak felkérést, az Intézetet magát pedig gyakran kérik fel különféle nemzetközi rendezvények házigazdájául.

FUTALA Tibor